

פרופ' אברהם סופר אברהם

לכבוד העורך,

לאור מכתבו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל לד"ר בונדי הי"ו, פניתי אל הגרש"ז אויערבאך שליט"א ושאלתי לדעתו בענין זה. הגאון (שליט"א) כתב אלי, בי"ז באדר תשנ"ג ובר"ח מנחם-אב תשנ"ג, את המכתבים הרצ"ב והוא מסכים לפרסומם.

בכבוד רב

פרופ' אברהם ס' אברהם

הרב שלמה זלמן אויערבאך

השתלת איברים מגוף מת לחולה מסוכן

בענין השתלת איברים מגוף מת לחולה מסוכן, דעתי היא שבחול"ל בבתי חולים אשר הרופאים והחולים רובם נוכרים והם הרי מתנהגים רק לפי המדע הרפואי וחוק המדינה, ואם לפי החוק החולה נחשב למת הרי הם מיד מוציאים ממנו איברים הצריכים להשתלות, שם מותר גם לשומר תורה ומצוות לרשום עצמו בתור לקבל השתלה.

אולם בא"י שחייבים להתנהג גם לפי דין תורה"ק וכהלכה, אם החולה מונשם באופן מלאכותי ממכשיר הנשמה, גם לאחר שנתברר ע"י הבדיקות שיש לנו היום שהמוח כולו מת, עדיין דינו לענין הוצאת איברים כספק גוסס. אך אעפ"י כן אמרתי שלענ"ד היות וע"י בדיקת נוצה על יד האף והוא כבר הרבה שעות ללא תנועה כי אין לו נשימה עצמאית, ומכיון שאת המכשיר רק שמו הרופאים, יש לראותו כאילו הוא רק מאריך את סוף הגסיסה ומעכב את הנשמה לצאת מן הגוף, ולכן מותר להסיר אותו ממנו.

(ואף שכן מבואר גם באגרות משה יו"ד ח"ג סי' קלב, מ"מ הואיל ובדבריו שם אפשר קצת לדחוק ולפרש אחרת, לכן נהניתי כאשר הראו לי מכתב שהגאון הנ"ל כתב לד"ר בונדי הי"ו ושם כתב ברור ומפורש שמותר. אך נלענ"ד דאף שכתב שם "שגם מוצדק לדינא" ו"אף שהלב עדיין יכול לדחוף לכמה ימים", מ"מ חושבני שכל הביטויים הללו הם רק לענין זה שנתכוין להורות "שמותר לסלק החולה ממכשיר הנשימה", שהרי הזמן של המכתב הוא כסלו תשמ"ה אשר בכל עולם התורה דנו אז על ההשתלות

אם מותר או אסור, ואילו היה דעתו שנחשב ממש כמת גם לענין הוצאת איברים, הרי פלא גדול הוא איך לא הזכיר שיש גם מצוה לקחת ממנו איברים לצורך הצלת נפשות של חולים מסוכנים. ואף שהאי גאון זצ"ל נקט בפשיטות באג"מ גם בשנת תשל"ח¹ דהשתלת לב היא רציחה של שתי נפשות, מ"מ במכתב זה דכתב אותו בשנת תשמ"ה לאחר שנים רבות שכבר ידע מהבדיקה החשובה, היה צריך ודאי להזכיר את זה שמותר להוציא אותם. ולכן חושבני שלא רצה כלל לסמוך על הבדיקות לעשות מעשה בקום ועשה להוציא איברים בידים).

אך אעפ"י כן הואיל ובש"ס ופוסקים לא נזכר כלל ענין של מות מוחי, ובעיקר מפני זה שלא נראה כלל לעינים וגם לא ברור עד כמה שהבדיקה היא כבר באמת מוחלטת, לכן צריכים עדיין לחכות עד שפעימת הלב תיפסק לגמרי ולהמתין אח"כ עוד חצי דקה, ורק אז אם הגוף מונח כאבן דומם דינו ממש כמת לכל דבר. ואת זה הנני אומר מפני שקיבלתי מכתב משלושה רופאים מומחים שומרי תורה וזה לשונם:

"אחרי שיחות רבות בינינו ורופאים אחרים בענין קביעות רגע המות, אם נעשו כל הבדיקות הדרושות המראות שאין שום נשימה עצמונית ושגזע המוח נפגע בצורה מוחלטת ולא-הפיכה, וכן בדיקות המראות שאין שום זרימת דם למוח בכלל (הבדיקות נעשו באיסור), כך שברור ומוחלט שהחולה מת מות מוחי (כל המוח כולל גזע המוח), אז אחרי שהופסק מכונת ההנשמה ועקב זה שהחולה אינו נושם כלל הלב יפסיק לפעול כעבור כמה דקות, אז 15-20 שניות אחרי שהלב הפסיק לפעום לגמרי, דעתנו היא שבאותו רגע החולה נקרא מת לכל דבר ואנו מוכנים אז לחתום על תעודת פטירה".

ברם מיד כשהרופאים החליטו על גזע המוח שכבר מת דינו ודאי כגוסס שאסור להזיז אותו אפילו זיז כלשהו כשזה לא לטובתו ולכן אותה הבדיקה החשובה שמכניסים חומר תוך הגוף לבדוק אם הדם מגיע למוח אף אם לא מזיזים ממש את הגוף גם זה אולי חמור יותר מהזזה ואסור אפילו לצורך הצלה של חולה אחר מסוכן. ואפילו אם החולה ציוה על כך בחייו חושבני דאף שמותר לאדם לסכן עצמו להצלת אחרים ממות, מ"מ רק הוא עצמו מותר לו לעשות כן אבל לא שהרופא יעקור עכשיו איברים וספק שהוא ממש ממית אותו בידים. ולכן היות שלצערנו לא זהירים כלל בזה בבתי חולים שבא"י לכן לא נכון לרשום עצמו כמועמד להשתלה.

1. מכתבו להגר"ק כהנא זצ"ל באג"מ חו"מ ח"ב סי' עב.

ומכל מקום הנני אומר בפירוש שזה רק דעתי הפרטית, ולמעשה לא לסמוך על זה רק אם יסכימו לכך גם מגדולי התורה שבדורנו. שלמה זלמן אויערבאך

בס"ד, לכבוד ידידי הנכבד פרופ' אברהם אברהם הי"ו

אולם לאחר זמן נודע לי שגם בחולה כזה שדברנו, אשר פעימת לבו פסקה וגם המתינו חצי דקה, יתכן שעדיין עוד חי במוח חלק הנקרא "היפתלמס" (hypothalamus) המפקד על האיברים הפנימיים של האדם, ואם שוב יצמידו לחולה את מכשיר ההנשמה ויפעילו את הלב והנשימה יוכל עוד להמשיך ולתפקד ימים רבים, וא"כ מסופקני דאפשר שמצד ההלכה לא מספיק כלל חצי דקה רק צריכים להמתין שיעור זמן שגם חלק הזה של המוח ודאי מת, הואיל ואפשר שחלק חשוב במוח עדיין חי ויכול לתפקד, ונמצא דאף שתעודת פטירה שפיר יכולים ליתן אחרי המתנה של חצי דקה כי לאחר חמש או שש דקות ודאי ימות לגמרי, אבל לא להוציא איברים. לכן הנני כותב לך בפירוש שאני חוזר ממה שכתבתי וכאילו לא אמרתי כלום.

ר"ח מנחם אב תשנ"ג

שלמה זלמן אויערבאך

הערות העורך :

פירוט נוסף על דעתו של הגרש"ז אויערבאך בסוגיה זו מופיעה באסיא נג-נד (יד, א-ב), אלול תשנ"ד בעמ' 13-16, בתוך סקירתו של ד"ר שטינברג. הגרש"ז אויערבאך הביע את רצונו בפרסום סקירה זו בשיחה טלפונית עם עורך אסיא, בתחילת חורף תשנ"ג.

מקור: ספר אסיא ט', עמ' 383-385, 2004